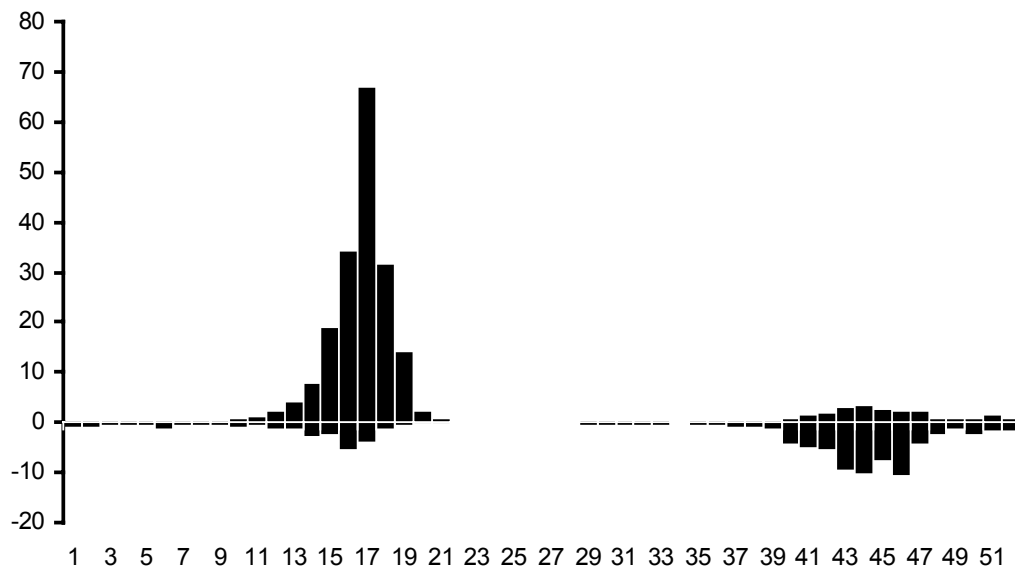

Invoer gegevens NZG/CvZ: de grote inhaalslag

In het najaar van 2001 kwamen vertegenwoordigers van een aantal belangrijke zeetrekposten bijeen op Texel om de opgelopen achterstand bij de invoer van uurtotaalkaarten te bespreken. Door middel van een database-demonstratie werd een indruk gegeven van de mogelijkheden van zo'n database. Omdat de indruk bestond dat meer en meer waarnemers zelfs niet eens meer het nut inzagen van het noteren van hun tellingen op uurtotaalkaarten ('daarmee werd toch niets gedaan') was het tijd om de alarmbel te luiden. Een verouderde database (gegevens tot en met 1993, maar 'slechts' tot en met 1991 compleet) is net zoiets als helemaal geen database, terwijl bijvoorbeeld aan de Avifauna van Nederland deel 2 kan worden gezien hoe waardevol de gegevens zijn! Ondergetekende wierp zich op als databasemanager en verschillende aanwezigen meldten zich aan om 'oude kaarten' alsnog in bits en bytes om te zetten. Hiertoe zou de invoersoftware moeten worden aangepast (niet meer Lotus 123 maar het algemeen beschikbare Microsoft Excel) en gebruikersvriendelijker gemaakt worden.

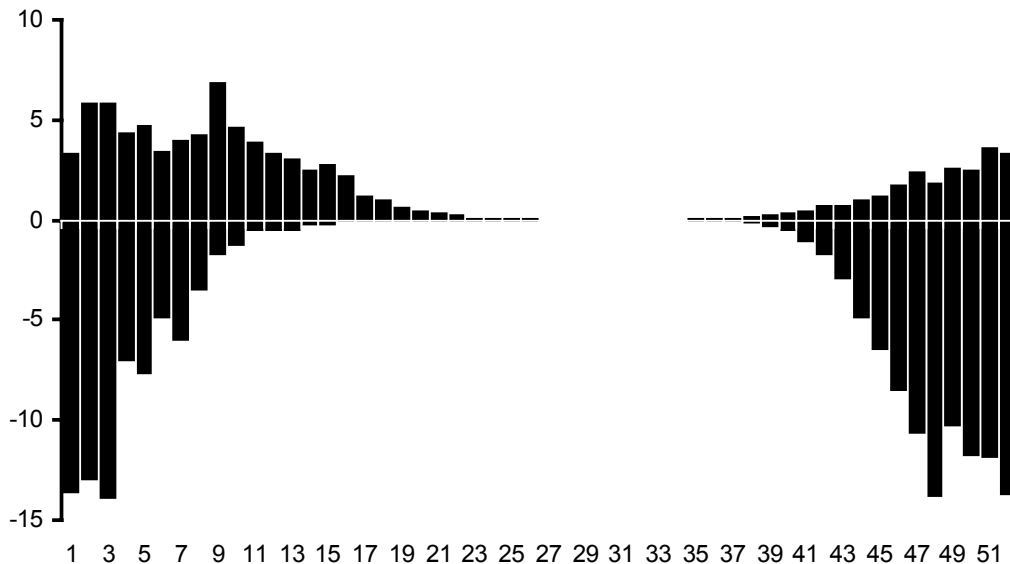
Afspraken zijn snel gemaakt, maar inmiddels kunnen we constateren dat er inderdaad hard gewerkt wordt en dat de database snel groeit. Ico Hoogendoorn coördineert het invoeren en Steve Geelhoed, Guido Keijl, Kees Camphuysen, Ico Hoogendoorn, Mardik Leopold, Rien Sluys en Albert van den Ende (in willekeurige volgorde) hebben gegevens ingestuurd. Eind 2001 bevatte de database gegevens van 75.429 uurtotaalkaarten (periode 1972-2001). Behalve dat er veel nieuwe gegevens werden ingestuurd is ook de oude database gecontroleerd en hier en daar herzien. Het aantal foute gegevens kon hierbij drastisch worden verkleind. Inmiddels zijn de gegevens over 1972-1991 compleet ingevoerd, 1992-1993 gedeeltelijk (hieraan wordt nu hard gewerkt), de periode 1994-1995 is vermoedelijk compleet en 1996-2001 is al gedeeltelijk ingevoerd. Alleen de telpost Bloemendaal (52) is *up to date*. Data kunnen naar ondergetekende gestuurd worden; op het web wordt vermeld welke gegevens inmiddels zijn ingevoerd: <http://home.planet.nl/~camphuys/CvZupdate.html>

Is het alle moeite waard? Volgens ons zeer zeker. Op ieder willekeurig moment kunnen gegevens uit de database worden opgevraagd en de omvang van de set gegevens maakt dat voor veel soorten prachtige patronen kunnen worden getoond. Seizoenpatronen worden al langer gepresenteerd, maar op basis van ruim 75.000 urengegevens worden de figuren wel erg fraai. Enkele voorbeelden die ik hier laat zien zijn de dwergmeeuw en de kleine duikers (roodkeel- en parelduiker). De figuur van de dwergmeeuw laat prachtig zien hoe gepiekt (en doelgericht) de passage in het voorjaar is, en hoe gespreid de verplaatsingen zijn in de herfst. Een nadere analyse van de gegevens zou laten zien dat de dwergmeeuw in sommige winters veel talrijker is dan in andere jaren; kennelijk overwinteren soms kleine aantallen in onze omgeving.

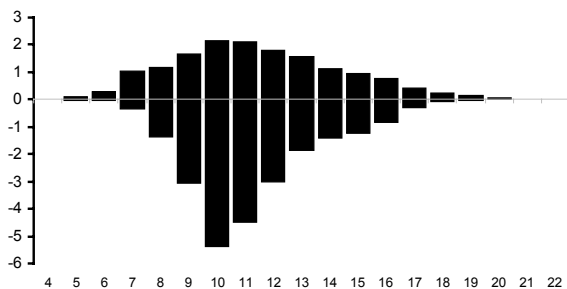
Seizoenpatroon van de dwergmeeuw (aantallen noord- en zuidwaarts per week) langs de Nederlandse kust op basis van 75.429 verwerkte uurtotaalkaarten (archief NZG/CvZ, 1972-2001).

Een heel andere figuur ontstaat bij wintergasten zoals de kleine duikers. Na een geleidelijke aankomst in de herfst worden eigenlijk de gehele winter door verplaatsingen geregistreerd (vermoedelijk hoofdzakelijk lokale verplaatsingen door verstoringen en driftcompensatie). De voorjaarstrek 'ontstaat' eigenlijk geleidelijk uit deze lokale verplaatsingen, wanneer in toenemende mate noordwaarts verplaatsende duikers worden gezien, terwijl er uiteindelijk geen bewegingen naar het zuiden meer plaatsvinden. Iedereen weet inmiddels dat parelduikers vooral in deze periode langstrekken.

Seizoenpatroon van roodkeel- en parelduikers (aantallen noord- en zuidwaarts per week) langs de Nederlandse kust op basis van 75.429 verwerkte uurtotaalkaarten (archief NZG/CvZ, 1972-2001).

Het is verleidelijk om nog veel meer voorbeelden te tonen: de berekening is een fluitje van een cent. Diezelfde duikers, bijvoorbeeld, uitgezet per klokuur (en voor deze ruwe analyse zijn *alle* waarnemingsuren gebruikt, niet

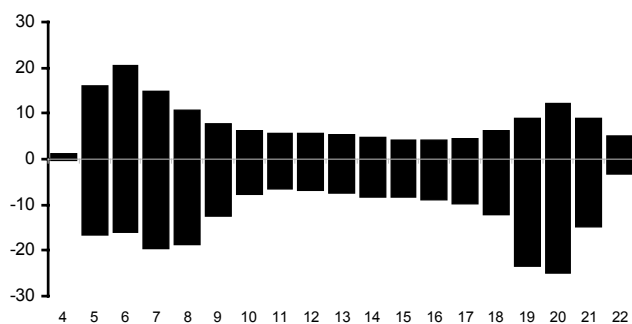

Dagritme van vliegbewegingen van kleine duikers langs de Nederlandse kust (aantallen noord- en zuidwaarts per klokuur) op basis van 75.429 verwerkte uurtotaalkaarten (archief NZG/CvZ, 1972-2001).

alleen de uren in het jaargetijde waarin duikers voorkomen), pieken rond een uur of 10, ongeveer twee uren na de piek in de waarnemingsinspanning. Uiteraard zou zo'n analyse uitgevoerd moeten worden voor tijdvakken die voor duikers om welke reden dan ook relevant zijn, maar dit geeft al aan dat de namiddag en avond een periode is waarin duikers kennelijk niet veel vliegen. Wanneer we het 'verstoringverhaal' in gedachten houden (een dikwijls genoemde verklaring voor de lokale verplaatsingen), dan is dit een opmerkelijk resultaat. De scheepvaart langs de kust kent beslist niet zo'n dagritme, dus misschien moeten we toch naar een meer biologisch getinte verklaring zoeken voor de geregistreerde bewegingen! Ook

wanneer het compensatie van verdrifting zou zijn is dit patroon moeilijk te verklaren. Je zou op zijn minst een effect van het getij verwachten en daarvan is hierin weinig te ontdekken.

Een ander aardig voorbeeld van de analyse van een dagritme is een bewerking van de grote stern. Grote sterns jagen overdag en bezoeken 's nachts meestal slaapplekken op het strand of slapen in de zomer in de kolonie. De figuur is tweetoppig met pieken in de ochtend en de avond. Ook voor deze analyse geldt dat een beperking van het gebruikte materiaal (bepaalde tijd van het jaar, bepaalde kustgedeelten) nog veel fraaiere trends, patronen en verklaringen zou kunnen opleveren. Hier dient de figuur slechts als illustratie van een sterk van dat van de duikers afwijkend patroon.

Dagritme van vliegbewegingen van grote sterns langs de Nederlandse kust (aantallen noord- en zuidwaarts per klokuur) op basis van 75.429 verwerkte uurtotaalkaarten (archief NZG/CvZ, 1972-2001).

Voor de liefhebbers is er natuurlijk ook wat meer specieke informatie uit het bestand te vissen, zoals: hoe laat is de kans op het waarnemen van een vaal stormvogeltje het grootst? Om hierover een uitspraak te doen werd een selectie van de gegevens gebruikt: tussen 3 september - 25 november werd 97% van alle valse stormvogeltjes gezien ($n = 3044$). Het lijkt erop dat het voor valse stormvogeltjes niet nodig is om vroeg op te staan! Veruit de grootste aantallen worden na de lunch waargenomen. Wanneer we dit dagritme vergelijken met de piek in waarnemingsinspanning ('s ochtends kort na zonsopgang), dan moeten we concluderen dat er heel wat valse stormvogeltjes ongezien de Nederlandse kust passeren.

Het archief van de Club van Zeetrekwaarnemers is een unieke en bijzonder omvangrijke set gegevens die wereldwijd zijn gelijke niet kent. Het niet bijwerken van dit bestand (zeker in een situatie waarin toch gewoon wordt doorgeteld) maakt dat zo'n database snel aan betekenis inboet. Het is daarom buitengewoon verheugend om te zien dat verschillende NZG-leden bereid bleken de handen ineen te slaan in een poging om dit kostbare materiaal te redden en (vooral) beschikbaar te maken. Het is nog even werk, maar de moeite zal worden beloond! Binnenkort kan elke vraag in luttele minuten worden beantwoord, puttend uit een archief met misschien wel 100.000 waarnemingsuren, waardoor we een veel beter inzicht zullen krijgen in de verplaatsingen van kust- en zeevogels in onze kustwateren. Belangrijk is dat we dan voor het eerst een goed idee zullen krijgen van de veranderingen die daarin zijn opgetreden sinds de eerste zeetrekwaarnemers besloten dat dit soort gegevens beter centraal kon worden opgeslagen. Wanneer we weer een bijgewerkt archief hebben kan ook een regelmatige rapportage van de gegevens weer ter hand genomen worden.

Kees Camphuysen, NZG/CvZ databasemanager, Ankerstraat 20, 1794 BJ Oosterend, Texel,
kees.camphuysen@wxs.nl, 0222 318744

Oproep: grote stormmeeuwen

Arend Wassink is benieuwd of door NSO-ers grote, oostelijke stormmeeuwen worden gevonden, van de ondersoort *Larus canus heinei*. De vleugelmaat is een bruikbaar kenmerk, vooral als de sexe bekend is:

ondersoort	sexe	Canus gemiddeld	Spreiding	Heinei gemiddeld	Spreiding
<i>L. c. canus</i>	man	360	342-380	382	355-395
	vrouw	341	321-357	368	341-379

Nu worden van stormmeeuwen vaak alleen de vleugels gevonden. In dat geval zijn vleugels langer dan 38 cm dus interessant om te verzamelen en op te sturen naar Arend: Hoofdweg 44, 1795 JE De Cocksdorp, Texel.
arendwassink@hetnet.nl

Eidersterfte in 2002

Op Texel werden in januari weer opvallend grote aantallen dode eiders gevonden en dit bleek ook elders het geval. Gave eiders worden verzameld voor inwendig onderzoek (Romke Kats, Alterra Texel). Staatssecretaris Faber heeft na de eiderramp in 2000 (21.000 dode eiders) aan de Tweede Kamer toegezegd dat er geld voor onderzoek zou komen. We wachten nog steeds en de vriezer raakt overvol met eiderlijken. We blijven moed houden en houden ons nog steeds aanbevolen voor gave eiders. Inzenders krijgen uiteraard de uitslag van het onderzoek te zien, maar moeten, helaas en net als de eideronderzoekers (en de eiders zelf), geduld hebben In totaal overwinteren in Nederland nu ongeveer 100.000 eiders (jan 2002, dit is circa 20.000 minder dan 'normaal'). Onze burens in Niedersachsen vonden deze winter slechts 20.000 eiders (minder dan een derde van normaal), dus ons tekort wordt zeker niet veroorzaakt doordat de eiders daarheen zijn uitgeweken.